

Міжнародна науково-практична конференція

**МЕДІАЦІЯ & УНІВЕРСИТЕТИ
1.0.**

15 листопада 2024 року

offline/online

м. Чернівці

LEGAL AND PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE MEDIATION PROCEDURE IN UKRAINE

ПРАВОВІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНІ

Bondarenko K. S.

*Postgraduate Student of the Department of Civil Yaroslav Mudrui National Law University, Assistant of the Department of Public Administration, Management and Law at National University Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic
м. Poltava, Ukraine.*

Бондаренко К. С.

*Аспірантка кафедри цивільного права Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, асистентка кафедри публічного управління, адміністрування та права Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
м. Полтава, Україна.*

Серед альтернативних методів вирішення судових спорів належне місце набула процедура медіації, у рамках якої сторони намагаються досягти вирішення спору на основі фундаментальних принципів права. Розвантажуючи державну судову систему процедура медіації здатна підвищити стан забезпечення права на справедливість на основі парадигми державно-приватного партнерства, оскільки держава, реально делегує певну частину своїх виключно публічно владних повноважень у сфері здійснення правосуддя недержавним суб'єктам, а саме сторонам спору та медіатору.

У сучасних умовах методи та практичні рекомендації щодо процедури медіації для вирішення конфліктних ситуацій передбачають звернення до медіатора-фахівця, який виступає посередником у вирішенні конфлікту між сторонами та однаково підтримує обидві сторони конфлікту і практично допомагає їм знайти компромісне рішення.

На теоретичному науковому рівні медіація може сприйматися як така, що перебуває на межі соціальних та гуманітарних наук, між правом та психологією.

Велика увага приділялась вивченню процедури медіації як альтернативного методу вирішення спорів у наукових роботах правників Б. Лєко, Г. Чуйко, М. Костицького, В. Слома, В. Маляренка, Н. Бондаренко-Зелінської, В. Баранова, О. Шпичака та багатьох інших. Важливі аспекти конфліктологічної компетентності фахівців-медіаторів досліджувалися у працях Т. Браницької, І. Ващенко, С. Гіренка, С. Калаур, І. Козич, М. Коростеліна, Н. Підбуцької та інших.

З точки зору Часової Т. О. медіаційна процедура може претендувати на виклик правовій системі України, адже процес її адаптації до національного законодавства тривав не один рік і мав своїм результатом – закріплення у Законі України «Про медіацію» можливості врегулювати спір до передачі його до суду, унормуванням структури проведення медіаційної процедури та статусу медіатора як посередника у вирішенні спору, що є одним з проявів своєчасного реагування правової практики на запити сучасного світу [1, с. 153].

Такі виклики часу по відношенню до юридичної професії потребують визначення нової ролі всіх її представників, тим самим модифікації існуючої традиційної системи вирішення спорів.

Процес удосконалення медіації не можливий без чіткого розуміння її змісту та визначення основних засад. Конституційні засади є фундаментом формування принципів медіації, а принципи Конституції України визначили рамки її удосконалення. На думку Назарова О. вивчені наукові джерела свідчать, що існує ще ряд не закріплених законодавчо принципів, які лежать в основі медіації та потребують вивчення та унормування, зокрема, транспарентність, відповідальність сторін медіації, гнучкість, неформальний характер процедури примирення, змагальність [2, с. 27].

У підручнику «Медіація у професійній діяльності юриста» (за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе) в розділі 5 серед компетентностей медіатора окремими підрозділами виокремлюються та ґрунтовно висвітлюється «конфліктологічна», «комунікативна», «процедурна», «рефлексивна» та «правова» компетентності медіатора [3, с. 190-209], що переконливо засвідчує важливу роль психологічних чинників у медіації та певною мірою навіть їх домінуючу позицію стосовно інших, зокрема, правових.

Важливість психологічної складової у роботі медіатора, наприклад, втілена в австрійському законі «Про медіацію». Так, у ході професійної підготовки медіатори вивчають рефлексивно-психологічні механізми та методи роботи. З метою підвищення ефективності роботи медіатора проводяться дослідження також і в сфері психолінгвістики, і основи психолінгвістики зазвичай входять до змісту програм з підготовки медіаторів, адже фахове використання та розуміння психологічних та лінгвістичних особливостей мови сторін спору та медіатора є важливим чинником успішного результату медіаційної процедури.

Представники юриспруденції зазвичай розглядають медіацію як процедуру вирішення спору із залученням медіатора для досягнення сторонами мирного та взаємовигідного розв'язання спору. Так Слома В. М. виокремлює принципи здійснення медіації, зокрема, добровільність, конфіденційність, нейтральність, незалежність та неупередженість медіатора, рівність прав сторін медіації. Також підтримується автором визначення принципу медіації як «вихідні і визначальні засади, керівні положення та правові ідеї, що виступають основою для здійснення процедури медіації і спрямовані на ефективне розв'язання конфлікту між сторонами та досягнення позитивного результату» [4, с. 90-91].

Переважну більшість дослідників процедури медіації об'єднує підхід, що підготовці медіаторів доцільно приділяти більш значну увагу, оскільки передбачена Законом України «Про медіацію» базова підготовка медіаторів, яка здійснюється за програмою обсягом (тривалістю) не менше 90 годин навчання, у тому числі не менше 45 годин практичного навчання не відповідає сучасним викликам часу. Програма базової підготовки медіатора потребує посилення теоретичної підготовки і відпрацювання практичних навичок, повинна стати більш тривалою у часі на кшталт стажування під час отримання свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю, яке триває півроку. Ймовірно доцільним було б і впровадження в фахову підготовку юристів та психологів тематичних курсів, які б стали підґрунтям формування компетентностей майбутніх медіаторів.

Сьогодні медіацію слід розглядати і як нову предметну область, оскільки загальна тенденція до професіоналізації різних сфер, де наявне експертне знання, зумовила те, що медіація в ситуації конфлікту відділилася та позначилася як новий професійний напрям, незважаючи на те, що формувалася як міждисциплінарна область на межі певних дисциплін та набула від інших дисциплін багато чого із наукового інструментарію, теоретичних установок та загальнонаукових підходів.

Література:

1. Часова Т. О. Медіація як виклик сучасної правової системи. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. Вип.1. С. 153-155.
2. Назаров О. А., Деркач В. В. Конституційні принципи медіації в законодавстві України. *Часопис Київського університету інтелектуальної власності та права*. № 4, 2023. С. 24-29.
3. Білик Т. В., Гаврилюк Р. М., Городиський І. О. та ін. Медіація у професійній діяльності юриста : підручник за ред. Н. М. Крестовської, Л. О. Романадзе. Одеса : Екологія, 2019. 456 с.
4. Слома В. М. Медіація як спосіб вирішення цивільно-правових спорів. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. Вип. 4 (36). С. 89-93.

**MEDIATION COMPETENCES DURING THE TRAINING OF
COURT EXPERTS**

**МЕДІАЦІЙНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ СУ-
ДОВИХ ЕКСПЕРТІВ**

Bondarenko-Berehovych V.V.

PhD

senior forensic expert

Zhytomyr scientific-research forensic expert

Center of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine

master's degree of Poliss National University

Zhytomyr, Ukraine

Бондаренко-Берегович В.В.

доктор філософії

старший судовий експерт

Житомирського науково-дослідного експертно-криміналістичного

центру МВС України

магістр Поліського національного університету

м. Житомир, Україна

В 2021 році прийнято Закон України «Про медіацію», завдяки якому розпочалося подальше реформування та розробка нових підходів до формування компетентного та професійного інституту медіації [1].

В даному випадку медіаційна компетентність стає однією з ключових серед судових експертів та керівників структурних підрозділів в Експертній службі. Так як науково-дослідні експертно-криміналістичні центри